מבט על
INSS
המכון למחקרי ביטחון לאומי
THE INSTITUTE FOR NATIONAL SECURITY STUDIES
אוניברסיטת תל אביב
TEL AVIV UNIVERSITY

משרד התפוצות סימן אימאם אמריקאי משפיען כאנטישמי: טעות אסטרטגית נגד מסע הדה־לגיטימציה

אלעד בן דוד | גיליון 2212 | 4 בנובמבר 2026

דו"ח משרד התפוצות והמאבק באנטישמיות ל-2025 כלל את האימאם האמריקאי עמר סלימאן, מהקולות המוסלמיים הבולטים בארצות הברית, ברשימת עשרת המשפיענים המובילים בהפצת אנטישמיות. במאמר זה נטען כי אף שסלימאן מקדם שיח אנטי־ציוני חריף במסע הדה־לגיטימציה נגד ישראל, הכללתו ברשימה כאנטישמי מהווה טעות אסטרטגית. בחינה רחבה של פעילותו חושפת תמונה מורכבת יותר: למרות החרפת השיח נגד ישראל בעקבות ה-7 באוקטובר, סלימאן הקפיד להבחין בין אנטי־ציונות לאנטישמיות, גינה פגיעה בקהילה היהודית והשתתף לאורך השנים בדיאלוג ובשיתופי פעולה עם מנהיגים יהודים. החשש הוא שתיוגו כאנטישמי עלול דווקא לחזק את מעמדו בקרב תומכיו, לטשטש את הגבול בין אנטי־ציונות לשנאת יהודים, לפגוע בדיאלוג עם גורמים מוסלמיים המתנגדים לאנטישמיות ולהחליש את משקלו המוסרי של המושג. במקום להתמקד בתיוג האישי, מוצע לישראל לאתגר ולהפריך את מסרי הדה־לגיטימציה שמקדם סלימאן, ובמקביל לפנות ישירות לקהלים מוסלמיים באמצעות הצגת הנרטיב הישראלי והקשר ההיסטורי היהודי לארץ, תוך הכרה בזיקה הפלסטינית ושמירה על הבחנה זהירה יותר בין אנטי־ציונות לאנטישמיות.

אירועי ה-7 באוקטובר שהחריפו את מסע הדה־לגיטימציה נגד ישראל במערב בכלל ובארצות הברית בפרט, השתקפו בשיח אנטי־ציוני גובר שגלש לאמירות ופעולות אנטישמיות מובהקות, ובהם פשעי שנאה ופעולות שביקשו להאשים את היהודים במעשיה של מדינת ישראל. דו"ח משרד התפוצות והמאבק באנטישמיות שפורסם בתחילת 2026 כחלק מהמאבק נגד התופעה כלל רשימה של "עשרת המשפיענים המובילים בהפצת אנטישמיות בשנת 2025". לצד דמויות פופולריות כמו טאקר קארלסון וגרטה טונברג, כלל הדו"ח גם את האימאם עמר סלימאן, אחד המנהיגים הדתיים הבולטים בארצות הברית.

למרות חשיבות הדו"ח בסימון אישים בעלי השפעה כאנטישמיים, הגדרת דמויות אנטי־ציוניות כמו סלימאן ככאלה מהווה טעות אסטרטגית במאבק במסע הדה־לגיטימציה נגד ישראל בכלל ונגד החרפת תופעת האנטישמיות במערב בפרט. החשש הוא שכאשר אנטי־ציונות ותמיכה בפלסטינים הופכות לקריטריון הבלעדי להגדרת דמויות ציבוריות כאנטישמיות, טשטוש הגבול בין אנטישמיות לבין התנגדות פוליטית חריפה לישראל עלול לשאת בחובו השלכות שחורגות מהדיון המושגי: הוא מערער את אמינות המאבק באנטישמיות, עלול לעורר ספקנות כלפי גילויים מובהקים של שנאת יהודים, ואף לחזק את הטענה הרווחת שלפיה האשמות באנטישמיות משמשות כלי להשתקת ביקורת על ישראל.

בטרם נבחן בהרחבה את עמדותיו של סלימאן, יש להבהיר את המסגרת המושגית שבאמצעותה ייבחן היחס בין אנטי־ציונות לאנטישמיות. נקודת המוצא של המאמר היא הגדרת האנטישמיות של IHRA, שאומצה בידי מדינות ומוסדות רבים ומשמשת מסגרת מרכזית לזיהוי ביטויים אנטישמיים. אך לצד זאת, המאמר מתייחס גם ל"הצהרת ירושלים על אנטישמיות" (JDA), המציעה גישה חלופית, ומדגישה את הצורך להבחין בין התנגדות לישראל ולציונות לבין עוינות כלפי יהודים. ההתייחסות לשתי ההגדרות נועדה לאפשר בחינה אובייקטיבית יותר של עמדות סלימאן, מתוך הכרה בכך שהגבול בין אנטי־ציונות לאנטישמיות נתון למחלוקת מחקרית וציבורית ואינו תמיד חד־משמעי. לפיכך, אף שהגדרת IHRA משמשת

בסיס מרכזי לניתוח, המאמר אינו מסתפק ביישום נוקשה של הגדרה אחת, אלא בוחן את התבטאויותיו ופעילותו של סלימאן בהקשר אידאולוגי רחב יותר.

דמותו של עמר סלימאן והשפעתו הציבורית

האימאם ד"ר עמר סלימאן נחשב לאחד האימאמים המשפיעים ביותר בארצות הברית. הוא נולד ב-1986 בניו־אורלינס למהגרים פלסטינים, ונמנה על מייסדי מכון "יקין" בטקסס, מכון מחקר אסלאמי הבוחן אתגרים וסוגיות הנוגעות למוסלמים במערב בכלל ובאמריקה בפרט. בשנים האחרונות השלים סלימאן את לימודי הדוקטורט שלו באוניברסיטה האסלאמית הבינלאומית במלזיה. מחקרו התמקד בפרשנות הג׳האד ובעיצובה ביחס להקשר ההיסטורי בהגות המוסלמית, בלי קשר לישראל או למאבק הפלסטיני. סלימאן התבלט כדמות מוסלמית מרכזית במרחב האמריקאי בעידן שאחרי ה-11 בספטמבר, לצד מנהיגים מוסלמים בולטים אחרים, כדוגמת חמזה יוסף, יאסר קאדי, ונואמן עלי-חאן.

באותה תקופה, אימאמים אלו עסקו בעיקר בפעילות "הסברתית" נגד הדימוי השלילי שדבק באסלאם בעקבות הפיגועים, בחיזוק השייכות הלאומית ובהדרכת מוסלמים לאסלאם "מודרני ומערבי" בהלימה עם הערכים האמריקאיים. ניתן למקם את סלימאן בקטגוריה של "אסלאמיזם רך" – זרם המתנער מקיצוניות אסלאמית וטרור לצד חיזוק הערבות ההדדית של הקהילה המוסלמית הגלובלית (האומה), ופועל לחיזוק הנראות הציבורית של האסלאם ושילובו כחלק אינטגרלי בסביבה האמריקאית.

בראשית דרכו, סלימאן התפרסם בזכות פעילותו הבין־דתית והסיוע הקהילתי שהעניק בעקבות אסון ההוריקן ״קתרינה״ בדרום-מזרח ארצות הברית. בהמשך, התבלט במרחב ההשפעה המוסלמי-אמריקאי בשל פעילותו הענפה למען הפלסטינים והשפעתו העצימה ברשתות החברתיות: ברשת הפייסבוק יש לו שלושה מיליון עוקבים, ברשת X כמיליון עוקבים, וביוטיוב כמעט 2.5 מיליון מנויים.

הבחנה בין אנטישמיות לאנטי־ציונות

סלימאן נחשב לאימאם הבולט ביותר באמריקה בתמיכתו המובהקת במאבק הפלסטיני ובהתנגדותו לציונות, ובדומה לדוברים מוסלמים אחרים בארצות הברית ובמערב, הוא מנסה לקדם את התפיסה שמבדילה באופן מובהק בין אנטישמיות לאנטי־ציונות.

סלימאן דחה את האשמות משרד התפוצות שתייגו כאנטישמי וטען כי התבטאויותיו מכוונות נגד הציונות והכיבוש ולא נגד יהודים, תוך שהוא הציג את הצעד הזה כסימן ל"פאניקה" הישראלית שמנסה להרחיב את הגדרת האנטישמיות כך שתכלול אנטי־ציונות ככלי להשתקת הביקורת נגדה. סלימאן אף תיאר את הכללתו ברשימה כ"אות כבוד" וכעדות לכישלון ההסברה הישראלית, ולעג לחלק מהדוגמאות שהובאו בדו"ח שלטענתו לא כללו דברי שנאה או הסתה. הוא קרא למיליוני עוקביו שלא להירתע מהתיוג ולהמשיך להשמיע ביקורת חריפה נגד ישראל.

במקום לבודד את סלימאן, נראה כי הכללתו בדו״ח סיפקה לו הזדמנות פז לחזק את מסריו בקרב תומכיו ולהציג את עצמו כסוג של "קדוש מעונה" המותקף בשל פעילותו העיקשת למען הפלסטינים. סרטון התגובה שפרסם זכה לחשיפה חריגה יחסית: בתוך חודשים ספורים הוא גרף למעלה מ-650 אלף צפיות ותגובות תמיכה רבות, העשויות להעיד על חיזוק תדמיתו ואף על הרחבת החשיפה אליו בקרב קהלים חדשים. בכך ממחיש הסרטון כיצד הפך התיוג הישראלי למשאב תקשורתי ששירת את מסריו.

סלימאן הדגיש פעמים רבות שאנטי־ציונות היא עמדה פוליטית המובחנת מאנטישמיות – תופעה המבטאת עוינות, דעות קדומות או אפליה כלפי יהודים בשל זהותם היהודית – ולפיכך אין לזהות בהכרח בין השתיים, או לראות בהן תופעות שקולות. לדבריו, גורמים פרו־ישראליים מקדמים במכוון את ההשוואה בין התופעות, ומדיניות כדוגמת אימוץ הגדרת IHRA פוגעת הן במאבק באנטישמיות והן בחופש הביטוי. צעדים אלה מתעלמים לדעתו מהמגוון הקיים גם בקרב הציבור היהודי האמריקאי, שחלקו אינו תומך בציונות ומעודד תדמית שלילית כלפיה. זאת, למרות שסקרים מעידים שרק 7–10 אחוזים מיהודי ארצות הברית מגדירים את עצמם במפורש אנטי־ציונים, כך שעדיין מדובר בציבור קטן ביחס לשאר הקהילה היהודית.

כדי לחזק יותר את ההבחנה המובהקת בין אנטישמיות לאנטי־ציונות, לסלימאן היה חשוב להדגיש את הנוכחות הבולטת של קבוצות פרוגרסיביות מקרב הקהילה היהודית האמריקאית בהפגנות למען עזה, תוך שהוא מציין ארגונים כדוגמת "קול יהודי לשלום״, IfnotNow, וקבוצות יהודיות אנטי־ציוניות נוספות, המתנגדות למה שהן מגדירות כ"רצח עם וכיבוש".

בהקשר לכך, סלימאן אף התייחס לארגונים ישראלים שפועלים כנגד הכיבוש ולמען הפלסטינים, וציין בחיוב את ארגון "בצלם" על פעילותו.

במהלך המלחמה בעזה, סלימאן גם הביע עמדות ברורות ביחס להוקעה וגינוי אנטישמיות, תוך שהוא מודה שמדובר בתופעה שנמצאת במגמת עלייה בארצות הברית מאז ה-7 באוקטובר:

"אנטישמיות היא מגונה ופסולה, וכקהילה מוסלמית וכאנשים בעלי מצפון, תמיד נקטנו עמדה נגדה. אין לתקוף יהודים בשל יהדותם, כאן או בכל מקום אחר, ואם אדם מותקף בשל היותו יהודי, נהיה הראשונים להתייצב לצדו ולגנות את התקיפה. הקהילה שלנו התייצבה נגד האנטישמיות במדינה הזו, ועמדה בחזית המאבק באנטישמיות. עמדנו לצד בתי כנסת והתייצבנו לצד הקהילה היהודית כאשר היא הותקפה".

סלימאן אמנם לא הבהיר אם עמדה זו חלה גם על תקיפה על רקע תמיכה בישראל. היעדר גינוי פומבי מצדו לרצח עובדי השגרירות הישראלית בוושינגטון ולמתקפה הקטלנית ב-2025 על הפגנה למען חטופי חמאס בבולדר, קולורדו, עשוי להצביע על הבחנתו בין פגיעה ביהודים בשל מוצאם היהודי לבין פגיעה המזוהה עם ישראל או הציונות. עם זאת, בדברים שנשא בכנס בדוחא ב-2025, הדגיש סלימאן כי ימשיך לגנות פגיעה בבתי תפילה ולהתייצב לצד קהילות שהותקפו, מבלי להתנות זאת בעמדותיהם הפוליטיות או ביחסם לפלסטינים.

השתתפות בשיח בין־דתי וגינוי טרור נגד יהודים

עמדות אלו של סלימאן השתקפו גם בפעילותו הציבורית במהלך השנים. בעידן שלפני ה-7 באוקטובר ולמרות התנגדותו לישראל, סלימאן קרא למוסלמים בארצות הברית לא לשלול שיתופי פעולה עם חברי קונגרס רפובליקנים פרו־ישראלים, בטענה שיש חשיבות חיונית לשתף פעולה עם כל מי שיכול לקדם אינטרסים מרכזיים של הקהילה המוסלמית האמריקאית.

בנוסף לכך, סלימאן השתתף בפאנלים בין־דתיים עם מנהיגים ומנהיגות יהודים ונוצרים – דיאלוגים שזכו לתפוצה ניכרת ברשתות החברתיות. ב-2018, לדוגמה, סלימאן השתתף בשיח בין־דתי עם הרב דיוויד שטרן מהקהילה הרפורמית עמנו-אל בטקסס, הנחשב לרב ציוני מוצהר, ועם הכומר ד"ר כריסטופר ג'יראטה, ראש כנסיית סנט מייקל וכל המלאכים האפיסקופלית בדאלאס – דיאלוג שזכה לוויראליות ברשת עם 14 מיליון צפיות. כחלק מהחשיבות שהוא רואה בחיזוק המגעים הבין־דתיים בין האסלאם והיהדות, סלימאן אף התייחס לדמיון בין אוכל חלאל לכשר, והדגיש את יכולתו להצטרף לסעודות משותפות עם רבנים, מה שמאפשר קרבה ושיח בין־דתי.

לסלימאן גם היו יחסי ידידות ואינטראקציות ציבוריות עם הרב דיוויד שטרן, והם נצפו ביחד באירועים ובהפגנות שונות, למשל בהפגנה כנגד צו הנשיא דונלד טראמפ ב-2017 לאסור כניסת מוסלמים משבע מדינות. בפאנל בין־דתי המשכי בטקסס ב-2019, בשיתוף כריסטופר ג'יראטה והרבנית הרפורמית ננסי קסטן, הפועלת לקידום דיאלוג ושיח בין־דתי בדאלאס, סלימאן התייחס לדמיון הניכר בין אסלאם ויהדות, כערך שמהווה פוטנציאל לשיתופי פעולה בין שתי הדתות.

סלימאן גם פעל להדגשת הסולידריות היהודית-מוסלמית, כשגינה בפומבי פיגועי טרור נגד בתי כנסת בארצות הברית. כשנוצרי אנטישמי ניסה לפוצץ את בית הכנסת עמנו-אל בקולורדו ב-2019, סלימאן הביע סולידריות עם הקהילה היהודית, והדגיש כי מדובר בניסיון פיגוע אנטישמי, תוך הצגת האיום כחלק מהסכנה המשותפת הנשקפת ליהודים ולמוסלמים מהימין הקיצוני. גינוי דומה הביע סלימאן גם לאחר ניסיון פיגוע הטרור בבית הכנסת "בית ישראל" בקולויוויל, טקסס, ב-2022 – בו מוסלמי חמוש החזיק ארבעה מתפללים כבני ערובה, כולל רב הקהילה. סלימאן אף ביקר בבית הכנסת לאחר ניסיון הפיגוע, מה ששיקף את מחויבותו לגינוי אלימות נגד יהודים.

אחרי ה-7 באוקטובר וההחרפה בשיח האנטי־ציוני

למרות שאירועי ה-7 באוקטובר הקשיחו והחריפו את יחסו של סלימאן לישראל, בחינה מקיפה של מסריו לציבור חושפת תמונה מורכבת יותר ורוויה בסתירות. סלימאן היה מאז ומתמיד מתנגד חריף ביותר לישראל, והתנגדות זו באה לידי ביטוי גם באמירות קיצוניות במיוחד, ובהן קריאתו לאינתיפאדה שלישית במהלך מבצע "צוק איתן", השוואה בין חיילי צה"ל לנאצים, וייחולו ל"מותה" של הציונות. עם זאת, התבטאויות אלו של סלימאן התמתנו מאז 2015, ובאחד ממאמריו אף התנצל על חלקן באופן כללי.

השיח האנטי־ציוני העקבי שאפיין את סלימאן בעידן שלפני ה-7 באוקטובר התמקד יותר במסרים אוניברסליים דוגמת "צדק לפלסטינים" ו"שוויון זכויות", אך ההחרפה לאור המלחמה בעזה באה לידי ביטוי בין היתר בהתבטאויות שנויות במחלוקת

כלפי חברי קונגרס יהודים בארצות הברית וכלפי פוליטיקאים ישראלים. סלימאן תקף בחריפות את חבר הקונגרס הרפובליקני רנדי פיין, וכינה אותו "החבר הכי טוב של טרוריסט", לאחר שפיין הצטלם עם השר בצלאל סמוטריץ'. מתקפה חריפה הושמעה גם כלפי יו"ר בית הנבחרים, מייק ג'ונסון, שנאם באוניברסיטת אריאל לצד דגל ישראל, כמי ש"עטוף בדגליה של אומה המבצעת רצח עם".

סלימאן התבטא באופן דומה גם כלפי דמויות אמריקאיות בולטות שתמכו באופן מובהק בישראל. לאחר ההתנקשות בפעיל הימין השמרני, צ'ארלי קירק, סלימאן צייץ שהוא מתנגד למעשה, אך גם לא יתאבל על מותו. בציוץ דומה לאחר מות הסנטור לינדסי גרהאם, סלימאן לא הביע כל צער; הוא הזכיר את תמיכתו הנחרצת בישראל וכמה מאמירותיו השנויות במחלוקת של גרהאם, ובהן האמירה ש"ישראל צריכה להחריב את עזה כפי שאנו החרבנו את טוקיו וברלין".

לצד זאת, בשונה מאימאמים בולטים אחרים באמריקה, סלימאן גינה את מעשי ההרג והאונס בעוטף עזה ב-7 באוקטובר, אך באופן מרוכך ומבלי להזכיר את חמאס, כשמסריו התאפיינו בא-סימטריה אמפתית לצד הפלסטיני, כפי שהדגישו חלק ממבקריו. ביחס ישיר לישראל, סלימאן התחמק מהשאלה האם יש לה זכות להגן על עצמה, והדגיש שיש לה קודם כל חובה להגן על מי שנמצא תחת כיבושה.

לצד זאת, ולמרות התנגדותו ל"הסכמי אברהם," הביע סלימאן תמיכה מלאה בהסכמים אזוריים עתידיים מעין אלו בתנאי שיכללו גם את הסוגיה הפלסטינית, מבלי להתייחס בשלילה לעצם קיומה של מדינה יהודית. עם זאת, ניכר שהמלחמה הממושכת בעזה והתרחבות ההתנחלויות הביאו את סלימאן לפקפק בהיתכנותו של פתרון שתי המדינות, והוא רמז על תמיכתו בפתרון מדינת "כל אזרחיה". במישור התיאורטי, סביר שהיה תומך בפתרון שתי המדינות אילו עמד על הפרק כאפשרות ממשית.

בהקשר להפגנות הפרו־פלסטיניות הסוערות באוניברסיטאות ברחבי אמריקה, סלימאן נטה להסכים שחלקן חצו את הגבול ולא ייצגו את מטרות המחאה, אך הדגיש שאין לשפוט אותן על סמך אירועים חריגים. לאחר פיגוע הירי במסיבת החנוכה של חב"ד בבונדי ביץ' שבסידני, סלימאן גינה את המתקפה בהבעת סולידריות עם הקורבנות, ושיבח את מעשה הגבורה של אחמד אל-אחמד שהתקיל את היורה ומנע ממנו להמשיך את מסע ההרג. סלימאן התמקד בדמותו ההירואית של אל-אחמד שמפריכה את האג'נדה האסלאמופובית המציגה את המוסלמים באור שלילי.

ההחרפה ביחסי יהודים-מוסלמים בעקבות אירועי ה-7 באוקטובר השפיעה במידה מסוימת גם על פעילותו הבין־דתית של סלימאן והפכה את הדיאלוג ל"מורכב", כדבריו. לטענתו, הוא התאכזב מחלק משותפיו היהודים והנוצרים לדיאלוג, שנמנעו מלהצהיר בפומבי כי המלחמה בעזה מהווה "רצח עם". בנוסף, סלימאן הדגיש שאין מדובר רק במתח שמשפיע על הדיאלוג הבין־דתי בין יהודים למוסלמים, אלא ציין גם את השפעתה של הנצרות הציונית, שמהווה את אחד הגורמים המרכזיים למחויבותה הבלתי־מסויגת של ארצות הברית לישראל. לאור זאת, סלימאן קרא ל"דה־קולוניזציה" של הפעילות הבין־דתית בשל אירועי ה-7 באוקטובר, במטרה לשחררה ממסגרות שלדעתו משמרות יחסי כוח ואי־צדק, תוך העמדת הסוגיה הפלסטינית והביקורת על הציונות כחלק אינטגרלי מהדיאלוג היהודי-מוסלמי.

באופן כללי, בחינת מסריו האנטי־ציוניים מלמדת שלמרות החרפתם בעקבות המלחמה בעזה, סלימאן עדיין בחר לגנות תקריות אנטישמיות ולנסות לתחם את פעילותו ואת התבטאויותו בגבולות השיח שאינו נכלל בקטגוריה של אנטישמיות מובהקת. לצד זאת, כמנהיג מוסלמי בולט וסוחף בעל השפעה ציבורית נרחבת, סלימאן היה יכול, לו רצה בכך, למלא תפקיד משמעותי ואקטיבי הרבה יותר במאבק באנטישמיות, מאשר להתמקד רק בטרגדיה הפלסטינית.

תפיסתו של סלימאן בין המדיניות הישראלית לקהילות היהודיות

מסריו של סלימאן מאירים גם על יריעה רחבה יותר שנוגעת בוויכוח הפנימי בין קובעי המדיניות בישראל, כפי שהשתקף לגביו באופן שלילי בדו״ח, לבין חלק מהקולות והארגונים היהודיים באמריקה. ב-2019, הרבנית ננסי קסטן שהשתתפה בדיאלוג המתוקשר עם סלימאן, הציגה אותו כשותף אמין ומשמעותי לדיאלוג בין-דתי, המפגין מחויבות עקבית לשיתוף פעולה יהודי–מוסלמי, לסולידריות עם הקהילה היהודית ולטיפוח יחסים המבוססים על אמון וכבוד הדדי. גם בעצרת הסולידריות הבין־דתית שהתקיימה יום לאחר רצח השוטרים בדאלאס ב-2016, הרב שטרן הציג את סלימאן כ"מורה וחבר".

מבחינת מעמדם והשפעתם הציבורית, שטרן וקסטן רחוקים מסלימאן, אך עדיין מהווים קול חשוב בשיח היהודי-רפורמי בארצות הברית. שטרן נחשב לרב קהילה מאז 1996, עם מעמד מוסדי בולט בדאלאס והשפעה בתנועה הרפורמית הארצית, שבמסגרתה כיהן כנשיא איגוד הרבנים הרפורמים של צפון אמריקה. השפעתה של קסטן מקומית וממוקדת יותר,

אך ניכרת במיוחד בתחומי הדיאלוג הבין־דתי, הפעילות החברתית ובניית קשרים בין קהילות, בנוסף לפעילותה בארגון ג'וי-סטריט. מסתמן גם שבניגוד לביקורי בכירים יהודים אמריקאים בקטר ולפגישות רבני סאטמר עם ממדאני, הדיאלוג של שטרן וקסטן עם סלימאן נראה כשיתוף פעולה כן ואותנטי, ולא למטרת הלבנת תדמיתו הבעייתית של סלימאן ביחס לישראל.

עם זאת, ולמרות שאין עדות פומבית ברורה לכך, קרוב לוודאי שאירועי ה-7 באוקטובר העמידו את היחסים הללו בפני מבחן משמעותי ויצרו מתחים ופערים בין סלימאן לבין מנהיגי קהילות יהודיות כדוגמת שטרן וקסטן. סלימאן עצמו הודה כי בעקבות המלחמה נקלעו יחסים אלו למשבר, והקשר עם חלק מהמנהיגים הדתיים שעמם שיתף פעולה בעבר נותק או נפגע משמעותית.

לצד עמדותיהם של שטרן וקסטן, וכנראה קולות רפורמים אחרים, היחס כלפי סלימאן בארצות הברית אינו חיובי בקרב שאר הציבור היהודי, שקולות מגוונים מקרבו התבטאו בביקורת חריפה. העיתונאי היהודי רון קאמפס, לדוגמה, התייחס לחלק ממסרי ההסתה של סלימאן בעידן שלפני ה-7 באוקטובר, כמו השוואת חיילי צה"ל לנאצים, שלדעתו צובעים את האימאם באור שלילי ביותר.

מתחים סביב סלימאן באו לידי ביטוי גם בזירה הפוליטית. ב-2019, כאשר הוזמן לשאת את תפילת הפתיחה בבית הנבחרים ביוזמת חברת הקונגרס אדי ברניס ג'ונסון, כינה חבר הקונגרס היהודי לי זלדין את הזמנתו כ"החלטה גרועה מאוד", והציג את סלימאן כדמות קיצונית ושלילית. ביקורת חריפה נגד סלימאן מן הסתם גם נשמעה בחוגים שונים מקרב הציבור הציוני האמריקאי שתומך באופן מובהק בישראל. עם זאת, לדברי סלימאן דווקא הקהילה היהודית בדאלאס תהיה הראשונה להעיד כי הוא אינו אנטישמי – בניגוד לאופן שבו הוא נתפס בקהילות יהודיות אחרות בארצות הברית, וכל שכן בישראל.

סיכום והמלצות למדיניות

עמר סלימאן נחשב כיום לאחד המנהיגים המוסלמים הבולטים בארצות הברית, ולאימאם האנטי-ישראלי המשפיע ביותר באמריקה. עם זאת, לא נכון להתעלם מכך שהוא הוקיע אנטישמיות, גינה טרור נגד קהילות יהודיות, והיה דמות פעילה בדיאלוגים בין־דתיים עם מנהיגים יהודים. מחד גיסא, הכללת סלימאן בדו״ח משרד התפוצות משרתת את המאבק הישראלי במסע הדה־לגיטימציה מפני שחלק מהתבטאויותיו – כגון השוואת חיילי צה״ל לנאצים – נחשבות אנטישמיות לפי הגדרת IHRA. מאידך גיסא, על פי "הצהרת ירושלים", עוינותו לציונות אינה הופכת אותו כשלעצמה לאנטישמי. שתי ההגדרות אינן בהכרח סותרות זו את זו, אלא עשויות להשלים זו את זו ביחס לסלימאן: למרות שחלק מאמירותיו עונות על הגדרת האנטישמיות של IHRA, באותה עת הוא גם יכול להיחשב כשותף במאבק באנטישמיות. אך מעבר לכך שהגדרתו כ"אנטישמי" שנויה במחלוקת, סימונו ככזה טומן בחובו השלכות שליליות העלולות לפגוע באינטרסים הישראליים בכמה היבטים:

1. במקום שהדו"ח יפגע בלגיטימציה הציבורית של סלימאן, התיוג אפשר לו לטפח דימוי של נרדף פוליטי, המסומן בידי ישראל בשל תמיכתו העקבית בפלסטינים, ולהפוך את הגינוי נגדו למקור של לגיטימציה והזדהות בקרב תומכיו. נראה כי הדבר אף חיזק את המוטיבציה שלו להמשיך במסע הדה־לגיטימציה נגד ישראל ולעודד אחרים להצטרף אליו, ולא מן הנמנע שאף תרם לחיזוק בסיס התמיכה בו.

2. סימונו של סלימאן כאנטישמי, למרות ניסיונו למקד את מסריו החריפים נגד ישראל ולא נגד יהודים, עלול להביא לתוצאה הפוכה בקרב מוסלמים רבים באמריקה והמערב: גם אם עמדה המבקשת לשמר הבחנה זו נתפסת ממילא כאנטישמית, המוטיבציה להקפיד על הגבול שבין אנטי־ציונות לאנטישמיות עלולה להיחלש, ובכך דווקא להגביר את הסיכון להקצנת השיח כלפי יהודים, במיוחד מקרב קבוצות של צעירים שמועדים לתפיסות דיכוטומיות ונמצאים בנקודת רתיחה מתמשכת מאז המלחמה בעזה.

3. מציאות זו גם מעמיקה עוד יותר את הקיטוב שהתחזק מאז ה-7 באוקטובר בין מדינת ישראל לקהילה היהודית בארצות הברית. מצב זה אינו רק מבליט את הפער בין האינטרסים של גורמים רשמיים בישראל לבין חלקים בקהילות יהודיות בתפוצות, אלא גם מקשה על מנהיגים יהודים לקיים שיתופי פעולה עם שותפים מוסלמים במאבק באנטישמיות ובקידום יחסים בין־דתיים. בכך, המדיניות הישראלית המבקשת להגן על יהודי התפוצות עלולה להרחיק שותפים אפשריים למאבק

בשנאת יהודים, לפגוע בשיתוף הפעולה היהודי-מוסלמי ולהגביר את בידודה של הקהילה היהודית, תוך פגיעה בחוסנה המקומי.

4. למרות מסריהם העוינים כלפי הציונות, אימאמים כמו סלימאן ודומיו עדיין מציבים קו אדום ברור מול אנטישמיות קלאסית המופנית כלפי יהודים וקהילות יהודיות, ובכך עומדים כנגד ארגונים אסלאמיסטיים קיצוניים ותנועות ימין רדיקליות. החשש הוא שתיוגם כאנטישמיים לא רק ישחק את הגבול שהם עצמם מציבים בין אנטי־ציונות לאנטישמיות, אלא יקרב אותם לעמדות של מטיפים אסלאמיסטיים רדיקליים יותר. ביטוי לכך ניתן למצוא בביקורת חריפה שהפנו לאחרונה דמויות סלפיות כלפי מועמד הדמוקרטים לסנאט במישיגן, ד"ר עבדול א-סייד, בטענה שאינו "אנטי־ציוני מספיק".

המאבק במסע הדה־לגיטימציה שמוביל סלימאן, במיוחד מאז 7 באוקטובר, צריך להתמקד באתגור רעיוני של מסריו, בהפרכת טענות שקריות ובחשיפת מסרים החורגים מביקורת פוליטית חריפה לדה־לגיטימציה. בין היתר, ניתן לבקרו על שלא גינה במפורש ובנחרצות את טבח ה-7 באוקטובר, ועל שלא ניצל את השפעתו להובלת מאבק משמעותי באנטישמיות, חרף גינויו החוזרים לתופעה. בהקשר זה, ישראל יכולה גם לפעול בשיטת המקל והגזר, קרי, להיאבק במסריו של סלימאן, ובה בעת להכיר במאמציו הבין־דתיים ובגינויו לאנטישמיות ולטרור. הבחנה זו אינה מחלישה את הביקורת הישראלית, אלא מדייקת אותה ומחזקת את אמינותה.

במקביל, על ישראל לפתח ברשתות החברתיות תכנים באנגלית המיועדים לקהלים מוסלמיים במערב שמציגים את הנרטיב הישראלי־יהודי, תוך הכרה בסבל הפלסטיני והימנעות מזיהוי תמיכה בפלסטינים עם עוינות לישראל או ליהודים. יש להדגיש את זיקתו ההיסטורית והדתית של העם היהודי לארץ הקודש, מבלי לשלול את הזיקה הפלסטינית או להיגרר לתחרות על הבעלות עליה. כך ניתן להציב חלופה לנרטיב של סלימאן ודומיו, במקום להתמקד במאבק אישי בהם.

בנוסף, על גורמים בישראל להימנע מהכללה גורפת של שיח אנטי־ציוני כאנטישמי. הכללתו של סלימאן בדו״ח, תוך התעלמות ממסריו החיוביים כלפי הקהילה היהודית, עלולה לטשטש את ההבחנה בין התנגדות לישראל לבין שנאת יהודים. תיוג רחב מדי עלול להפחית את ההרתעה מפני אנטישמיות, לשחוק את משקלו המוסרי של המושג ולפגוע ביכולתו לסמן ביטויים מובהקים של שנאת יהודים.

לצד כל זאת, חשוב להדגיש כי אימוץ מדיניות זו, שנמנעת מגינוי מוחלט שלו, כרוך גם במחירים: הוא עלול לנרמל דמות התורמת למסע הדה־לגיטימציה נגד ישראל, לטשטש את חומרת התבטאויותיו ולערער את המאבק במה שמכונה בשיח הציבורי ״האנטישמיות החדשה״.

ההמלצה להימנע מגינוי מוחלט של סלימאן אינה נשענת על הקלת ראש בעמדותיו, אלא על הערכה מפוכחת של החלופות. גינוי גורף שלו עלול לדחוק מנהיג מוסלמי רב־השפעה אל מחוץ למרחבי הדיאלוג ולצמצם את האפשרות להשפיע על השיח שהוא מעצב. לכן היחס אליו צריך להיות ביקורתי ומכיל כאחד: כזה שמתנגד להתבטאויותיו האנטי־ציוניות, אך גם אינו מוותר על האפשרות לחדד גבולות, להכיר בהבחנה בין התנגדות לישראל לבין עוינות ליהודים ולשמר ערוץ השפעה עם אחת הדמויות המוסלמיות המשפיעות ביותר בארצות הברית.

עורכי הסדרה: ענת קורץ, רינת חרש ואלדד שביט.